

Voorwoord

DIRK VANHEULE

Decaan Faculteit Rechten

Universiteit Antwerpen

Dit jaar neemt Chris Van den Wyngaert als buitengewoon hoogleraar afscheid van de Universiteit Antwerpen. Naar aanleiding van haar emeritaat bieden haar collega's en vrienden haar dit *Liber Amicorum* aan. De onderwerpen van de bijdragen reflecteren de diverse juridische domeinen waarin Chris Van den Wyngaert binnen en buiten de academische wereld haar sporen verdiende. Zij getuigen ook van de grote waardering die in de ruime academische en gerechtelijke wereld voor haar en voor haar werk leeft.

Na haar studies in de rechten en in de criminologie aan de Vrije Universiteit Brussel, vatte Chris Van den Wyngaert als aspirante bij het toenmalige NFWO haar doctoraatsonderzoek aan diezelfde universiteit aan. Zij behaalde in 1979 met grootste onderscheiding het doctoraat in de rechten op een proefschrift in het internationaal strafrecht *'The Political Offence Exception to Extradition'*. Haar proefschrift werd in 1980 bekroond met de Henri Rolin Prijs. Zij bleef verder werkzaam aan de VUB als postdoctoraal NFWO-vorser tot zij in 1985 werd benoemd als lid van het zelfstandig academisch personeel aan de toenmalige Universitaire Instelling Antwerpen, thans de Universiteit Antwerpen, met lesopdrachten in het strafrecht en het strafprocesrecht. Tot 2003 heeft zij als voltijds gewoon hoogleraar generaties aankomende juristen opgeleid in het straf(proces)recht. Haar handboek *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, waarvan in 2014 de negende editie verscheen, is in de loop der jaren uitgegroeid tot het standaardwerk dat zowel studenten als rechtspractici hanteren.

Chris Van den Wyngaert was gedurende die periode de begeesterende inspirator van het onderzoek in het straf(proces)recht aan de Universiteit Antwerpen, onder meer als promotor van de doctoraten van Jean Gakwaya, Bart De Smet, Guy Stessens, Inneke Onsea, Steven Dewulf en Méthode Ndikumababo. Haar eigen onderzoek vond een neerslag in een indrukwekkende lijst van nationale en internationale publicaties in het Nederlands, Frans en Engels. Zij was tevens visiting fellow aan de University of Cambridge en, tot op heden, visiting professor aan de Universiteit van Stellenbosch.

Haar expertise in het nationale strafrecht zette zij ook in ten dienste van de samenleving. Zij was, onder meer, ondervoorzitter van de Commissie Franchimont die in

de jaren 1990 de wetgevende hervormingen aan de strafrechtspleging voorbereidde, met toekenning van meer rechten aan slachtoffers en daders. Als lid van de werkgroep die de omzetting van de Conventies van Genève (1949) en Aanvullende Protocolen (1977) naar Belgisch recht voorbereidde, was zij één van de architecten van de Genocidewet 1993 die de universele bevoegdheid van de Belgische rechtbanken voor ernstige schendingen van het internationaal recht invoerde.

Die laatste activiteit illustreert meteen ook de rode draad in de academische en, nadien, rechterlijke loopbaan van Chris Van den Wyngaert: haar inzet op het raakvlak tussen strafrecht, internationaal recht en mensenrechten. Een blik op haar publicatielijst maakt dat meteen duidelijk. De vele referenties naar haar publicaties in de bijdragen die in dit *liber* zijn opgenomen, onderstrepen dat evenzeer. Maar ook tal van andere activiteiten getuigen hiervan. In 1986 was zij namens de Mensenrechtenliga waarnemer op het proces van Hélène Passtoors, de Belgische ANC-activiste die in Zuid-Afrika ten tijde van het apartheidsregime voor verraad terecht stond. Zij was rapporteur voor het comité Extradition and Human Rights op het congres van de International Law Association (Buenos Aires, 1994) en general rapporteur inzake Organised Crime op het congres van de International Association of Penal Law (Budapest, 1999). Tussen 1993 en 2002 werkte zij in opdracht van de Europese Unie mee aan meerdere studies rond fraudebestrijding en de bescherming van de financiële belangen van de EU. Deze studies vormden de grondslag voor de invoering van een Europees openbaar ministerie (artikel 86 VWEU). Haar eigen onderzoek en inbreng in tal van academische gremia rond internationaal strafrecht hebben bijgedragen tot de geleidelijke creatie van internationale strafhoven aan het einde van de vorige eeuw.

Uit het voorgaande blijkt dat Chris Van den Wyngaert het recht en de rechtsontwikkeling nooit als passieve toeschouwer langs de kant of vanuit een academische ivoren toren heeft overschouwd. Vooral het opnemen van het ambt van rechter in internationale rechtscolleges heeft de voorbije twee decennia de meeste visibiliteit verleend aan haar actieve inzet in het ruime domein van het internationale straf- en humanitaire recht. In 2000 werd zij rechter *ad hoc* in het Internationaal Gerechtshof (ICJ) in de Yerodia-zaak over het internationale aanhoudingsbevel dat een Belgische onderzoeksrechter had uitgevaardigd tegen de toenmalige Congolese minister van buitenlandse zaken die de internationale immuniteit inriep. In een *dissenting opinion* sprak zij zich uit voor universele bevoegdheid in zaken van oorlogsmisdaden en misdaden tegen de mensheid, waarin de ruimte voor internationale immuniteit beperkt moet worden. In 2003 werd ze rechter in het Internationaal Straftribunaal voor het voormalige Joegoslavië (ICTY). Daar zetelde ze in kamers die zich, vaak voor het eerst, dienden uit te spreken over cruciale elementen van modern internationaal strafrecht als misdaden tegen culturele eigendom of de drempel voor niet-internationale gewapende conflicten. Op basis van, onder meer, deze expertise werd zij in 2009 benoemd tot rechter in het Internationaal Strafgerechtshof (ICC), waar zij thans zetelt

in de beroepsafdeling. Haar academische excellentie in het internationale recht en haar vertrouwde met zowel de continentaal-Europese als de Anglo-Amerikaanse strafrechtelijke tradities, hebben ongetwijfeld bijgedragen tot zowel de individuele strafrechtspleging en –toemeting in de zaken waarin zij zetelde, als tot de rechtsontwikkeling in dit rechtsdomein. Het opnemen van deze voltijdse ambten van rechter leidde in 2003 tot een reductie van haar opdracht aan de Universiteit Antwerpen, waar ze als deeltijds buitengewoon hoogleraar internationaal strafrecht bleef doceren en haar studenten liet delen in haar rijke inzicht in deze materie.

De inspanningen die Chris Van den Wyngaert onverdroten heeft geleverd voor de ontwikkeling van het nationale en het internationale straf(proces)recht in zowel haar academische werk als in haar rechterlijke functie, zijn indrukwekkend. Zij getuigen van een grote verantwoordelijkheidszin en drang naar rechtvaardigheid. Die rechtvaardigheid uit zich in zowel het benadrukken van het recht op een eerlijk proces voor alle betrokkenen, als in het nastreven van een effectieve en efficiënte strafrechtspleging. Beiden zijn cruciaal in en voor een rechtsstaat en voor het behoud van vertrouwen in rechterlijke instanties en procedures. Het rechtvaardigheidsstreven staat in het bijzonder centraal in de benaarding van gerechtigheid voor zij die het slachtoffer zijn geworden van gewetenloze miskenning van de essentie van hun menszijn zelf, in sommige van de gruwelijkste conflicten die de wereld de voorbije decennia heeft gekend.

Voor haar werk is Chris Van den Wyngaert herhaaldelijk gelauwerd. De toekenning van maar liefst vier eredoctoraten, door resp. de universiteiten van Uppsala, VUBrusel, Case Western Reserve University en Maastricht, is tekenend voor de grote wetenschappelijke waardering die voor haar academisch onderzoek bestaat. De Prijs voor Mensenrechten (Liga Mensenrechten, 2006), de Gouden Erepennig van het Vlaamse Parlement (2013), de verheffing in de adelstand met de verlening van de titel van barones (2013) en het Groot Ereteken van de Vlaamse Gemeenschap (2017) erkennen haar maatschappelijk geprezen werk als rechter in internationale strafhoven.

Namens de Faculteit Rechten van de Universiteit Antwerpen dank ik Chris Van den Wyngaert voor haar jarenlange inzet in onze faculteit en voor de inspiratie die zij aan generaties van studenten en latere beoefenaars van het strafrecht heeft gegeven en blijft geven. Moge de doortastendheid die zij als hoogleraar en als rechter aan de dag heeft gelegd, haar ook de komende jaren blijven leiden, in het bijzonder in het domein van het strafrecht en de mensenrechten. Dat is nodig, zoals Eleanor Roosevelt naar aanleiding van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens stelde, in woorden die Chris Van den Wijngaert aan het hart liggen: *“Promoting respect for human rights is a fulfilling — but never fulfilled — obligation.”*